

Отримано: 08 грудня 2017 р.

Прорецензовано: 15 грудня 2017 р.

Прийнято до друку: 21 грудня 2017 р.

e-mail: tarod75@ukr.net

DOI: 10.25264/2311-5149-2017-7(35)-45-49

Калита Т. А. Фінансове забезпечення інвестиційної діяльності в контексті сучасних викликів інноваційного розвитку економіки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*: науковий журнал. Острог: Вид-во НаУОА, грудень 2017. № 7(35). С. 45–49.

УДК: 336.027:330.341.

JEL-класифікація: G17, G31

Калита Тетяна Анатоліївна,

здобувач Університету державної фіскальної служби, асистент кафедри фінансових ринків

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано основні теоретичні підходи до тлумачення сутності фінансового забезпечення інвестиційної діяльності та надано його нове визначення, виділено його основні форми та методи, а також досліджено специфічні риси інвестиційної діяльності (ІД) як об'єкта фінансового забезпечення. Встановлено, що ІД визначає комплексність її фінансового забезпечення, що диктує необхідність створення такої системи фінансового забезпечення, яка буде адекватна вимогам інноваційного розвитку економіки України.

Ключові слова: фінансове забезпечення, інвестиційна діяльність, фінансова безпека, інноваційний розвиток економіки України.

Калита Татьяна Анатольевна,

соискатель Университету государственной службы Украины, ассистент кафедры финансовых рынков

ФИНАНСОВОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В КОНТЕКСТЕ СОВРЕМЕННЫХ ВЫЗОВОВ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ УКРАИНЫ

В статье проанализированы основные теоретические подходы к толкованию сущности финансового обеспечения инвестиционной деятельности и надано его новое определение, выделены его основные формы и методы, а также исследованы специфические черты инвестиционной деятельности (ИД) как объекта финансового обеспечения. Выявлено, что ИД определяет комплексность ее финансового обеспечения, что диктует необходимость создания такой системы финансового обеспечения, которая будет адекватна требованиям инновационного развития экономики Украины.

Ключевые слова: финансовое обеспечение, инвестиционная деятельность, финансовая безопасность, инновационное развитие экономики.

Tatyana Kalyta,

assistant at the Financial Markets Department Post graduate student at the University of the State Fiscal Service of Ukraine

FINANCIAL SUPPORT OF INVESTMENT ACTIVITY IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES FOR UKRAINIAN ECONOMY INNOVATION DEVELOPMENT

The article overviews main theoretical approaches to the interpretation of the essence of investment activity financial support, provides its new definition, and distinguishes its main forms and methods. Specific features of investment activity (IA) corresponding to the object of financial security are investigated. It was found that IA determines the complexity of its financial security, which certifies the necessity of creating a financial security system that will be adequate for the requirements of innovative economic development of Ukraine.

Key words: financial security, investment activity, financial security, innovative development of the economy.

Постановка проблеми. На поточному етапі розвитку України вихід її на новий щабель економічного зростання неможливий без реалізації інноваційно-інвестиційного «прориву». Вирішення цього завдання потребує розширеної підтримки (фінансової, інформаційної, консалтингової) процесів інвестиційної діяльності, орієнтованої на створення і поширення інновацій. Згідно із положеннями економічної теорії та фінансової науки саме інвестиції є основною умовою й інструментом забезпечення збалансованого розширеного відтворення в країні. Водночас саме обсяги й інтенсивність інвестиційної діяльності є сумарним відображенням не лише поточної ситуації в країні, а й очікувань щодо її майбутнього стану. Тому перебіг інвестиційної діяльності залежить від комплексу факторів і потребує науково-обґрунтованого та методологічно виваженого підходу.

Активізація інвестиційної діяльності може бути забезпечена за умови скоординованих зусиль держави та приватного бізнесу щодо фінансового забезпечення конкурентоспроможних видів економічної діяльності та пов'язаних із ними в технологічному ланцюжку галузей. Йдеться про їх розширене фінан-

сування завдяки вдосконаленню механізмів акумуляції та розміщення фінансових ресурсів, що лежить в площині підвищення рівня розвитку фінансової системи.

Інвестиційна діяльність повинна орієнтуватися на використання інновацій. Інвестиції без інновацій недостатньо ефективні, оскільки не створюють умови для підвищення конкурентоспроможності економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз різних підходів до визначення інвестиційної діяльності (ІД) та особливостей інновацій міститься в низці праць відомих учених, серед яких Л. М. Борщ, Б. В. Губський, М. І. Крупка, Т. В. Майорова. Щодо сутності самого поняття «фінансового забезпечення» воно було глибоко і всебічно проаналізовано багатьма фахівцями і відомими науковцями. Зокрема, загальне визначення фінансового забезпечення міститься у фундаментальних працях В. М. Опаріна, С. І. Юрія, В. М. Федосова, М. К. Галабурди, І. С. Козій. Особливості його прояву в соціальній сфері проаналізовані Я. Буздуган, О. Д. Гордей. Велику кількість праць присвячено фінансовому забезпеченню інвестиційно-інноваційної діяльності. Насамперед, слід згадати роботи С. В. Онишко, І. Ю. Єпіфанової, Г. В. Возняка, А. Кузнецової та К. Лагутіна та багатьох інших вітчизняних науковців.

Мета і завдання дослідження. Проблема нерозривного зв'язку та взаємообумовленості інвестицій та інновацій достатньо досліджена в науковій літературі, результати вивчення якої підтверджують нерозривний зв'язок між ними. Але й досі гостро стоїть питання перед нашою країною у її фінансуванні, особливо такої інвестиційної діяльності, що переважно орієнтована на впровадження інновацій. Тому необхідно проаналізувати динаміку розвитку капітальних інвестицій у деякі стратегічні види промислової діяльності, що обумовлює детальне дослідження теоретичних підходів до визначення сутності та функцій фінансового забезпечення інвестиційної діяльності, а також надати практичні та методичні рекомендації щодо подальшого його розширеного застосування в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, як кожна фінансова діяльність – це дії, пов'язані з використанням фінансових ресурсів для отримання прибутку. Від традиційної інвестиційної діяльності інноваційно-інвестиційну діяльність (ІІД) відрізняють дві основні специфічні риси: високий ризик і високі витрати на її здійснення, що ускладнює залучення фінансових ресурсів.

Високі ризики, що супроводжують ІІД, є основним фактором, що визначає специфіку її фінансування, тому розвиток фінансового забезпечення ІІД має ґрунтуватися на надійному науковому та виваженому методологічному підґрунті. Для цього необхідно проаналізувати динаміку розвитку індексу капітальних інвестицій за видами економічної діяльності та їх вплив частку валового нагромадження основного капіталу в Україні за 2010–2017 рр.

Глибока політична й економічна криза, що охопила Україну негативно позначилася на темпах і структурі інвестиційної діяльності. Якщо у 2012 р. ще зберігалась доволі висока динаміка інвестицій, то у 2013–2014 рр. ситуація в інвестиційній сфері суттєво погіршилась. Розпочалося поступове згортання інвестиційної діяльності: у 2014 р. обсяг освоєних капітальних інвестицій скоротився на 25,0%, порівняно з 2010 роком (рис. 1), і тільки у 2015 р. розпочинається їх поступове адаптаційне зростання.

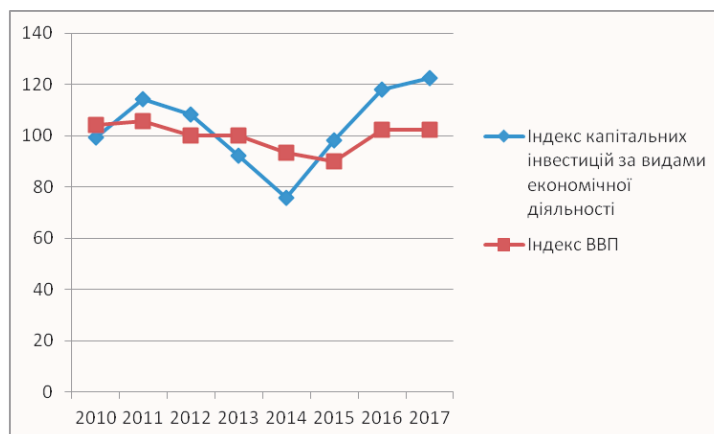

Рис. 1. Індекс капітальних інвестицій і ВВП із кумулятивно наростаючим підсумком

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики.

У результаті частка валового нагромадження основного капіталу впала до 14,0% у 2014 р. та досягла 15,0% у 2016 р. Окрім загального падіння темпів та обсягів інвестиційної діяльності у 2013–2014 рр. спостерігалось наростання негативних тенденцій в інвестиційній діяльності основних секторів економіки – промисловості, сільського господарства, будівництва, транспорту, торгівлі. У промисловості і сіль-

ському господарстві, які разом забезпечили 47,8% усього обсягу капітальних інвестицій, інвестиційна діяльність упродовж 2010–2017 рр. неухильно згасала: приріст обсягу капітальних інвестицій у промисловості за підсумками зазначеного періоду 2017 р. склав лише 3,8%, у сільському, лісовому та рибному господарстві – 150%, у будівництво інвестиції скоротилися на 28,0%, на 21,2% – у торгівлю, на 31,4% – у транспорт, у професійну та наукову діяльність – на 41,5% (рис. 2).

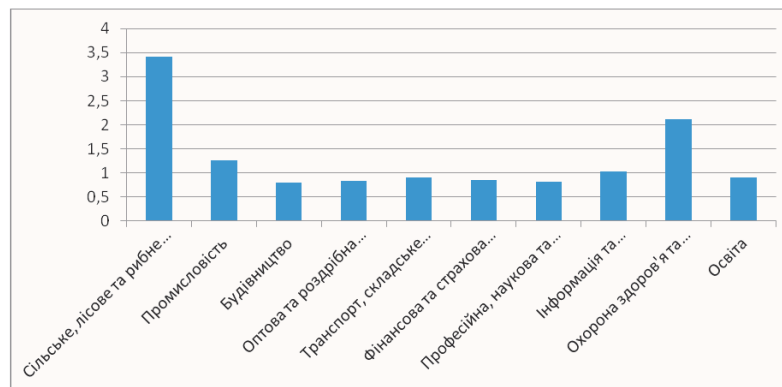

Рис. 2. Індекс капітальних інвестицій в окремі види промислової діяльності протягом 2010–2017 рр. в індексній формі кумулятивно

Джерело: складено автором за даними Державної служби статистики.

Різко скоротилося інвестування в усі галузі соціальної сфери через обмежені можливості бюджету: у професійну, наукову та технічну діяльність – на 64,7%, освіту – на 11,4%, проте в охорону здоров'я та надання соціальної допомоги – зросли на 111,1%. Це звужує можливості розвитку людського капіталу як базового чинника формування інноваційної економіки;

Специфіка та багаторівневість ПД визначає необхідність системного підходу до її фінансового забезпечення. Про необхідність розширеного фінансування ІД багаторазово наголошувалося керівниками різних рівнів, це питання порушували в низці державних стратегій і програм економічного розвитку України, проте системного підходу до вирішення цих проблем дотепер немає.

Наведемо окремі визначення науковців «фінансового забезпечення». В. І. Оспіщев розглядає фінансове забезпечення як основний метод фінансового впливу на соціально-економічний розвиток, що може здійснюватися у трьох формах: самофінансування, кредитування, зовнішнє фінансування» [3, с. 59]. На нашу думку, зводити фінансове забезпечення лише до методу впливу дещо не доцільно і вузько, проте класифікація форм буде корисною для використання в подальшому дослідженні.

Цікавим із погляду макроекономіки є підхід О. В. Мішук. Дослідниця вважає, що фінансове забезпечення означає комплекс заходів із забезпечення економічного зростання фінансовими ресурсами через методи та форми, способи фінансування. Головним завданням системи фінансового забезпечення буде фінансування інвестиційних та інноваційних процесів із метою формування та реалізації нової «моделі економічного зростання» [4, с. 9]. Проте таке глобальне визначення мети фінансового забезпечення дещо ускладнює оцінку його ефективності.

Кожен із авторів указує на обов'язкове поєднання та необхідність оптимального співвідношення різних форм і методів фінансового забезпечення у практичній діяльності суб'єктів, що використовують такий інструмент фінансового впливу на власний розвиток. Так, І. Козій зазначає, що фінансове забезпечення – це формування та використання фінансових ресурсів за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм. Воно дає змогу сформувати такі обсяги фінансових ресурсів, за рахунок яких підприємство мало б змогу функціонувати не тільки беззбитково, але і підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни загалом [5, с. 225–226].

Також корисним для виконання завдання нашого дослідження є підхід, який виділяє у фінансовому забезпеченні дві складові. Так, С. О. Кравченко та С. С. Марковський фінансове забезпечення представляють як діяльність, що містить дві складові: 1) основна діяльність, що реалізує його призначення і полягає в мобілізації, накопиченні, перетворенні та розподілі фінансових ресурсів на шляху до кінцевого їх споживача з метою досягнення цілей певної організаційної системи (функціональна підсистема); 2) управлінська діяльність, що покликана гарантувати належну ефективність та результативність фінансового забезпечення (управлінська підсистема) [6].

Інший підхід до структурування фінансового забезпечення наведено у ґрунтовній праці вітчизняних учених, де виділено такі етапи фінансового забезпечення [7, с. 68–69]:

1. Визначення загальної потреби у фінансових ресурсах (внутрішніх та зовнішніх) та найбільш прийнятних форм і методів фінансування;
2. Використання сформованих фінансових ресурсів у процесі ПД.
3. Розподіл отриманих доходів від використаного фінансового забезпечення (повернення вартості за використані ресурси для забезпечення необхідного рівня рентабельності та прибутковості інвесторів, покриття інших витрат).

Узагальнюючи результати аналізу наукових здобутків провідних науковців, під фінансовим забезпеченням ПД у широкому сенсі будемо розуміти управління процесом пошуку, формування, розміщення та використання необхідного обсягу фінансових ресурсів для повного задоволення потреб господарюючих суб'єктів у здійсненні ефективної ПД. У вузькому сенсі, на нашу думку, фінансове забезпечення передбачає ініціювання, структурування та стимулювання процесу мобілізації фінансових ресурсів із різних джерел із метою їх прибуткового використання.

Щодо форм і методів фінансового забезпечення будь-якої соціально-економічної сфери, то це конкретні способи дій, спрямовані на спрямування ресурсів у ті сфери економіки, що дадуть найбільший економічний ефект як у кількісному, так і в якісному виразі [8, с. 147]. З позиції мети і завдань нашого дослідження, йдеться про отримання прибутків і стимулювання впровадження інновацій. На практичному рівні ці дії пов'язані з фінансуванням тих чи інших інвестиційних та інноваційних проектів для забезпечення модернізації суб'єктів господарювання, а також забезпечення ефективної соціальної складової економічного розвитку.

Фінансове забезпечення ПД здійснюється поетапно, кожен етап характеризується різним рівнем ризику і відповідно, можливими джерелами фінансування – державні, приватні та змішані джерела фінансування відповідно до різноманітності її моделей та етапів. Традиційними формами залучення і використання фінансових ресурсів на різних стадіях ПД є: отримання коштів із бюджетних джерел і програм; отримання кредитів, позик або позик у банках і інших фінансових структурах; залучення коштів шляхом розміщення акцій на фондовому ринку; залучення прямих і венчурних інвестицій.

На разі в Україні доступні лише переважно банківські кредити. Однак банки й інші фінансові установи не готові брати участь у фінансуванні ПД через брак відповідних ресурсів, але якщо буде налагоджений механізм надання державних гарантій і поручительств, то фінансування можна знайти.

Серед основних суб'єктів фінансового забезпечення ПД є банківська система, фондовий ринок, отримання підтримки з боку держави через технопарки, бізнес-інкубатори, активний діалог із зарубіжними венчурними фондами і найбільш активними вітчизняними підприємцями для розвитку даної сфери.

Якщо мета державної політики – інноваційний розвиток держави, то досягнення цієї мети має спиратися на національні фінансово-кредитні інститути. Банки з іноземним капіталом, хоча і будуть мати більші фінансові можливості, проте їх діяльність буде залежати від зовнішньої кон'юнктури, тенденцій ринку та політики. Завелика частка банків з іноземним капіталом на вітчизняному ринку приведе до посилення залежності останнього від зовнішньої кон'юнктури, а також послабить її орієнтацію на стан ділової активності в країні.

Використання зовнішніх джерел (залучення іноземного капіталу) для фінансування ПД пов'язане з виникненням негативних аспектів, що потенційно загрожують національній безпеці: 1) найбільші обсяги інвестицій спрямовано в сировинні галузі, торгівлю і будівельну сферу, що не відповідає вимогам розвитку промисловості; 2) фінансування переважно дочірніх (іноземних) структур, що супроводжується впливом (прямим і непрямим) капіталу з країни; 3) «створення» в Україні виробництв, що не відповідають міжнародним екологічним стандартам. Із цих причин постає дилема – без зовнішніх ресурсів в Україні як і в будь-якій країні не можливо активізувати інвестиційну діяльність, водночас збереження суверенітету країни вимагає застосування низки застережень для іноземних інвесторів із погляду захисту національних інтересів.

Висновки. Складність і багаторівневість ПД визначають комплексність її фінансового забезпечення, що диктує необхідність створення такої системи фінансового забезпечення, яка буде адекватна вимогам інноваційного розвитку економіки, у якій будуть не просто відносини між фінансово-кредитними організаціями й інноваційно-активними економічними суб'єктами, які займаються ПД із метою отримання економічної вигоди, а й такі суспільно значимі наукові-фінансові-економічні зв'язки, що забезпечують економічний розвиток суспільства. Потрібен технологічний прорив у тих економічних сферах, де Україна не сильно відстала від найбільш розвинених країн і може подолати відставання за відносно короткі терміни (авіабудування, атомна енергетика, ряд медичних технологій тощо) на основі взаємодії держави, бізнесу і науки. У цьому контексті актуалізується завдання виділення як загальних принципів узгодження їх інтересів, обумовлених національною парадигмою інноваційного типу розвитку, так і специфічних, що відбивають особливості вітчизняної економіки на поточному етапі розвитку.

Отже, фінансове забезпечення ПД – це стратегічне завдання держави, основою вирішення якого є стабільна фінансова система, а необхідними умовами – стабільна нормативно-законодавча база, сприятливі

умови ПД, виважена державна політика фінансування ПД, розвиток людського капіталу, концентровані зусилля щодо забезпечення інвестиційної привабливості на всіх рівнях економічної системи. У підсумку слід домогтися, щоб фінансові потоки йшли в пріоритетні галузі економіки; для чого сформувані такі стимули, які зроблять найвигіднішими інвестиції саме в цих галузях. Одним з аспектів вигідності є високий попит на продукцію. Тому саме держава повинна бути ініціатором і фінансистом інноваційно-інвестиційної діяльності, яка потребує не лише фінансового забезпечення а й волі до реалізації. В умовах жорстких обмежень ресурсів і концентрації влади і модернізація можлива, в першу чергу, шляхом узгодження інтересів основних економічних агентів – учасників інноваційного процесу, чому буде присвячено наші наступні дослідження.

Література:

1. Идрисов Э. Б. Особенности финансового обеспечения инновационного развития российской промышленности [Текст] : дисс. ... канд. экон. наук / Э. Б. Идрисов. – Москва, 2008. – 159 с.
2. Управление инновациями [Текст]: Кн. 1. Основы организации инновационных процессов / А. А Харин, И. Л. Коленский : учеб. ; под ред. Ю. В. Шленова. – Москва : Высшая школа, 2003. – 252 с.
3. Фінанси: навч. посібн. / О. П. Близнюк, Л. І. Лачкова, В. І. Оспіщев та ін., за ред. І. В. Оспіщева. – Київ : Знання, 2006. – 415 с. – С. 59.
4. Мішук О. В. Фінансове забезпечення економічного зростання: теоретичний аспект / О. В. Мішук // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – № 2. – С. 9–12.
5. Козій, І. С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму / І. С. Козій // НЛТУ. – 2008. – № 18.9. – С. 223–229.
6. Кравченко С. О. Сутність фінансового забезпечення державної регіональної політики [Електронний ресурс] / С.О. Кравченко, С. С. Марковський. – Режим доступу : www.nbuv.gov.ua.
7. Зянько В. В. Інноваційна діяльність підприємств та її фінансове забезпечення в умовах трансформаційних змін економіки України : [монографія] / В. В. Зянько, І. Ю. Спіфанова, В. В. Зянько – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2015. – 172 с.
8. Опарін В. М. Фінанси (Загальна теорія) : навч. посіб. / В. М. Опарін. – 2-ге вид., доп. і перероб. – Київ : КНЕУ, 2002. – 240 с.